

DREPTUL CIVIL, DREPT COMUN ÎN MATERIA PROTECȚIEI DREPTURILOR DE AUTOR

Conf. univ.dr. Edmond Gabriel Olteanu
Universitatea din Craiova

Les réglementations spécifiques aux droits d'auteur ont toujours été complétées par les prévisions générales du droit civil. Le rapport existant entre la propriété au sens classique et la propriété intellectuelle est illustré, entre autres, par le rapport entre les dispositions de l'art. 480 C. civ. et celles de l'art. 10 de la Loi 8/ 1996. Les références, très fréquentes, que la Loi sur les droits d'auteur fait à la législation civile portent vers la conclusion indéniable que c'est le droit civil qu'on tient pour droit commun dans la matière des droits d'auteur.

1. Dreptul comun. A devenit o obișnuință pentru practicieni și teoreticieni să se raporteze la Codul civil ca la o sursă primară de legislație, ca la reglementarea cadru în domeniu. Cel mai important argument în susținerea acestei proceduri îl reprezintă stabilitatea Codului Civil, care a reprezentat în timp un adevărat pilon pentru celelalte ramuri ale dreptului. Potrivit doctrinei, cea mai importantă funcție a dreptului civil este aceea de "drept comun"¹. Aceasta presupune că dacă o ramură a dreptului nu conține norme juridice proprii, care să reglementeze un aspect al unui raport juridic, are aplicare norma corespunzătoare din dreptul civil. Dreptul proprietății intelectuale, o ramură a dreptului al cărui parcurs a fost grav afectat în perioada 1956-1996 (în vigoare fiind Decretul 321/1956, care a abrogat Legea nr. 126 asupra proprietății literare și artistice din 28 iunie 1923) a fost nevoit să apeleze în permanență la principiile generale conținute de Codul Civil. Aceasta și pentru că au existat în permanență discuții cu privire la natura juridică a dreptului de autor, fiind apreciat mult timp că dreptul de autor este un drept de proprietate². E de menționat în acest sens, faptul că unii autori indicau printre instituțiile dreptului civil enumerate și "dreptul de proprietate intelectuală"³.

2. Aspecte legate de relația proprietarul bunului -"proprietarul" creației intelectuale. Articolul 10 al Legii nr. 8/1996 reglementează unul dintre cele cinci drepturi morale ale autorului: dreptul la integritatea operei. Argumentele care susțin existența acestui drept moral sunt, în primul rând faptul că autorul a incorporat în operă elemente ale personalității sale, care astfel vor fi protejate împotriva oricărei distorsionări sau mutilări, mai ales dacă autorul are un anumit grad de responsabilitate față de operă și în al doilea rând dorința de a proteja reputația autorului. În conținutul dreptului la integritatea operei intră dreptul autorului de solicita interzicerea oricărui act care ar aduce atingeri fizice

¹Gh. Belciu, *Drept civil român*, Casa de editură și presă Șansa, București, 1992, p. 28

²V. Roș, D. Bogdan, Octavia Spineanu Matei, *Dreptul de autor și drepturile conexe*, Ed. ALL BECK, București, 2005, p. 35 și urm.

³Gh. Belciu, *op. cit.*, p.26

operei și dreptul autorului de a interzice orice "atingere" a operei care ar afecta reputația autorului.

Dreptul la integritatea operei poate intra în conflict cu dreptul de proprietate al altei persoane decât autorul, asupra acesteia. Astfel cum este definit dreptul de proprietate de art. 480 C.civ. ca fiind "dreptul ce are cineva de a se bucura și a dispune de un lucru în mod exclusiv și absolut, însă în limitele legii", sau "dreptul de a folosi și dispune de un bun, în mod exclusiv și perpetuu, însă în limitele prevăzute de lege" (art.427 alin. 1 al proiectului de Cod Civil) face să ne punem întrebarea dacă proprietarul originalului unei opere poate să îi aducă modificări.

Dispoziția, ca atribut al dreptului de proprietate, ar fi grav restrânsă dacă ar fi interzis total dreptul de a distruge opera de exemplu⁴. Mutilarea operei sau transformarea acesteia de către proprietar nu poate avea loc fără consimțământul autorului deoarece ar contraveni principiului enunțat de Convenția de la Berna în art. 6 bis. Regula e întărită, pe lângă art. 10 lit. d al Legii nr. 8/1996 (care nu conține excepții) și de dispozițiile art. 22 ale aceleiași legi, potrivit cărora proprietarul sau posesorul e obligat să pună opera la dispoziția autorului, atunci când aceasta este în interesul exercitării dreptului de autor, dacă autorul respectă și următoarele condiții: prezintă garanții suficiente pentru securitatea operei, asigură bunul la valoarea pieței și plătește o remunerație.

În mod excepțional, atunci când este vorba de distrugerea originalului operei, legea română *permite proprietarului* să facă acest lucru în următoarele condiții: să ofere autorului înainte de distrugere suma de bani care să acopere costurile materialului utilizat la realizarea operei, iar dacă nu e posibilă returnarea originalului, să permită autorului realizarea unei copii corespunzătoare. Concluzia este că raportarea la dispozițiile Codului civil vine să lămurească în favoarea proprietarului problema exercitării dreptului de a dispune ca atribut al dreptului de proprietate.

Un alt drept moral ce intră în conținutul dreptului de autor este dreptul de a retracta opera, văzută ca o posibilitate recunoscută de lege autorului de a retrage opera deja divulgată, fiind o consecință și o contrapondere a dreptului de divulgare⁵. Retractarea unei opere este posibilă fără discuții de ordin juridic atunci când nu i se opune forța obligatorie a unui contract (art. 969 C.civ., respectiv art. 985 al proiectul de Cod Civil) sau dreptul de proprietate. În astfel de cazuri apreciem că soluția trebuie să fie în spiritul respectării acestora din urmă:

- autorul poate retracta opera, dacă partea, care are drepturi rezultând dintr-un contract, este de acord cu acest lucru și este despăgubită;
- proprietarul este de acord cu retractarea operei după prealabila despăgubire. Deși această situație este similară, nu se confundă cu exproprierea și vânzarea cu pact de răscumpărare, de altfel interzisă. Care este totuși natura juridică a acestui act? Considerăm că actul prin care se realizează transferul proprietății asupra originalului operei către autorul acesteia este un contract nenumit, părțile fiind ținute doar de regulile generale stabilite de Codul civil în materia convențiilor. Nu se poate vorbi de vânzare-cumpărare deoarece, ceea ce primește proprietarul operei, legea numește "despăgubire" și e acordată pentru a acoperi prejudiciul.

---

⁴Pentru conținutul dreptului de proprietate, I.Dogaru, Sevastian Cercel, Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale, Ed. All Beck, București, 2003, p. 60.

⁵Y. Eminescu, *Dreptul de autor*, Lumina Lex, București, 1997, p. 149.

În cazul în care se opune în mod categoric un contract (cesiune, editare, etc...) sau dreptul de proprietate, autorul are soluția chemării în instanță în temeiul art. 10 lit. e al Legii nr. 8/1996. Soluția va depinde de specificul operei și după cum e vorba de contract sau drept de proprietate. Când dreptului la retractare i se opune un contract se poate accepta dreptul autorului de a retracta opera cu condiția acoperirii prejudiciului, ceea ce va presupune un efort financiar substanțial al autorului. În aceste condiții apreciem ca fiind mai favorabilă autorului soluția pasivității până la încetarea sau desființarea contractului prin care s-au cedat drepturile patrimoniale. Atunci când dreptului de retractare i se opune dreptul de proprietate asupra originalului operei (artistice de regulă), din rațiuni ce țin de **stabilitatea dreptului de proprietate**, trebuie acceptată superioritatea acestuia și respinsă acțiunea autorului întemeiată pe art. 10 lit. e a Legii nr. 8/1996.

Pe lângă argumentele de mai sus, un alt argument care vine să susțină aprecierea că dreptul civil este drept comun în materia dreptului de autor este dispoziția referitoare la transmiterea drepturilor patrimoniale după decesul autorului, care are "loc prin moștenire, potrivit legislației în vigoare"⁶

3. Dreptul comun în materia contractelor specifice dreptului de autor. Legea dreptului de autor reglementează în mod special câteva contracte, apreciate probabil ca fiind specifice domeniului: contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor (art. 39 - art.45), contractul de comandă (art. 46 - art. 47), contractul de editare a unei opere (art. 48 - art. 57), contractul de reprezentare teatrală sau de execuție muzicală (art. 58 - art.62) și contractul de închiriere (art. 63). Pentru toate aceste contracte vom apela însă la principiile de bază ale dreptului civil, precum cel al forței obligatorii. Având în vedere că o convenție încheiată valabil și fără încălcarea dispozițiilor prohibitive și imperative ale legii, ordinii publice, bunelor moravuri are putere de lege, și cum respectarea acesteia se impune prin forța coercitivă a statului, o parte contractantă poate face apel la justiție pentru obține respectarea obligațiilor prevăzute în contract.

Principiul *pacta sunt servanda* se manifestă sub două forme. În primul rând el presupune obligația părților de a-și executa obligațiile ce decurg din el, excepție făcând doar cazul fortuit sau forța majoră. Un al doilea aspect se referă la faptul că și instanța este ținută de contract. Acest lucru are trei consecințe esențiale. Astfel, când voința părților nu este clară, judecătorul nu poate refuza soluționarea unui litigiu ce are la bază un astfel de contract. În literatura franceză⁷ se spune că judecătorul, "ministru al voinței părților", trebuie să fie un servitor respectuos al contractului. O a doua consecință se referă la interpretarea contractului de către instanță care trebuie să facă acest lucru cercetând voința comună reală a părților. A treia consecință a faptului că forța obligatorie a contractului trebuie respectată chiar de instanță privește judecătorul care nu poate interveni pentru a desființa sau modifica contractul, chiar la cererea unei părți, decât în cazurile determinate de lege. Astfel, potrivit Codului civil în vigoare el nu poate interveni pe motiv de echitate și să modifice contractul, atunci când clauzele sunt total dezavantajoase pentru o parte, așa cum ar fi cazul daunelor-interese, fixate de părți printr-o clauză penală, care nu pot fi modificate ca valoare de către instanță, conform art. 1087 C.civ.. Proiectul Codului civil reglementează acest lucru diferit, în sensul că, potrivit art. 1026 alin. 2, instanța poate reduce întinderea clauzei penale dacă

⁶Art. 24 alin. 2 al Legii nr. 8/1996

⁷Alex Weill, François Terré, *Doit civil-les obligations*, Precis Dalloz, Paris, 1980 p.59

este vădit disproporționată în comparație cu prejudiciul.⁸ În afara cazurilor excepționale în care instanța poate interveni în voința părților⁹, legea este singura care poate interveni pentru a limita voința comună a părților. În materia contractului de cesiune, un astfel de caz excepțional, în care instanța poate interveni, este cel reglementat de art. 43 alin. 3 al Legii nr. 8/1996. Potrivit acestui text de lege, asemănător acțiunii în resciziune pentru leziune în materie civilă, se poate solicita instanței revizuirea contractului sau mărirea remunerației în cazul unei disproporții "evidente" între remunerația autorului și profitul cesionarului. În vederea protejării sale autorul nu poate renunța la acest drept. Ca o confirmare a faptului că dreptul civil a fost și rămâne dreptul comun în materia dreptului de autor vine și textul art. 62 alin. 2 al Legii nr. 8/1996, care arată că în cazul contractului de închiriere a unei opere, în special a programului pentru calculator și a operei aflată pe suport electronic, se vor aplica dispozițiile de drept comun privind contractul de locațiune¹⁰.

4. Concluzie. Natura juridică a dreptului de autor a făcut din totdeauna ca el să fie privit ca un drept subiectiv civil, astfel că în mod firesc s-a apelat la dreptul civil ca la un drept comun, chiar dacă între timp au apărut reglementări specifice. Din acest punct de vedere trebuie spus ca pentru dreptul de autor Codul civil a fost un major punct de sprijin normativ în cei 140 de ani de aplicare, având în vedere perioadele în care fie nu a fost reglementat, fie a fost desconsiderat. Validarea eficienței Codului civil de către cei 140 de ani de aplicare neîntreruptă pe de o parte, și dorința acută de "modernizare" pe de altă parte, nu ne pot conduce decât la concluzia, adoptată de marea majoritate a teoreticienilor și practicienilor, că trebuie analizată în primul rând necesitatea unui Nou Cod civil.

---

⁸Același text de lege stabilește totuși că reducerea nu poate coborî valoarea clauzei penale sub aceea a prejudiciului.

⁹Potrivit art. 1101 C.civ. instanța poate acorda mici termene pentru plată, ținând cont și de poziția debitorului.

¹⁰Art. 1410-1453 C.civ.